

Kocaeli Üniversitesi
Tıp Fakültesi

Bilimsel ve insancıl sağlık hizmeti için...

Türkiye'deki HIV Genotip Dağılımı ve İlaç Direnci Durumu

Doç.Dr.Murat Sayan
Merkez Laboratuvarı
PCR Birim Sorumlusu Öğretim Üyesi

HIV/AIDS Sempozyumu
26-27 Kasım 2011
Antakya

HIV genotipleme ve subtiplemeye hedefler

- Dolaşan subtip ve rekombinant formların surveyansını yapmak
- HIV'in epidemiyolojik olarak nasıl yayıldığını anlamak.
- HIV'in yüksek mutasyon, rekombinasyon ve turnoverını kısaca genetik değişimini izlemek
- HIV genotip/subtiplerinin AIDS'e progresyonunu anlamak.
- Tedavi rejimleri üzerindeki etkisini anlamak
- Aşı çalışmalarına zemin oluşturmak

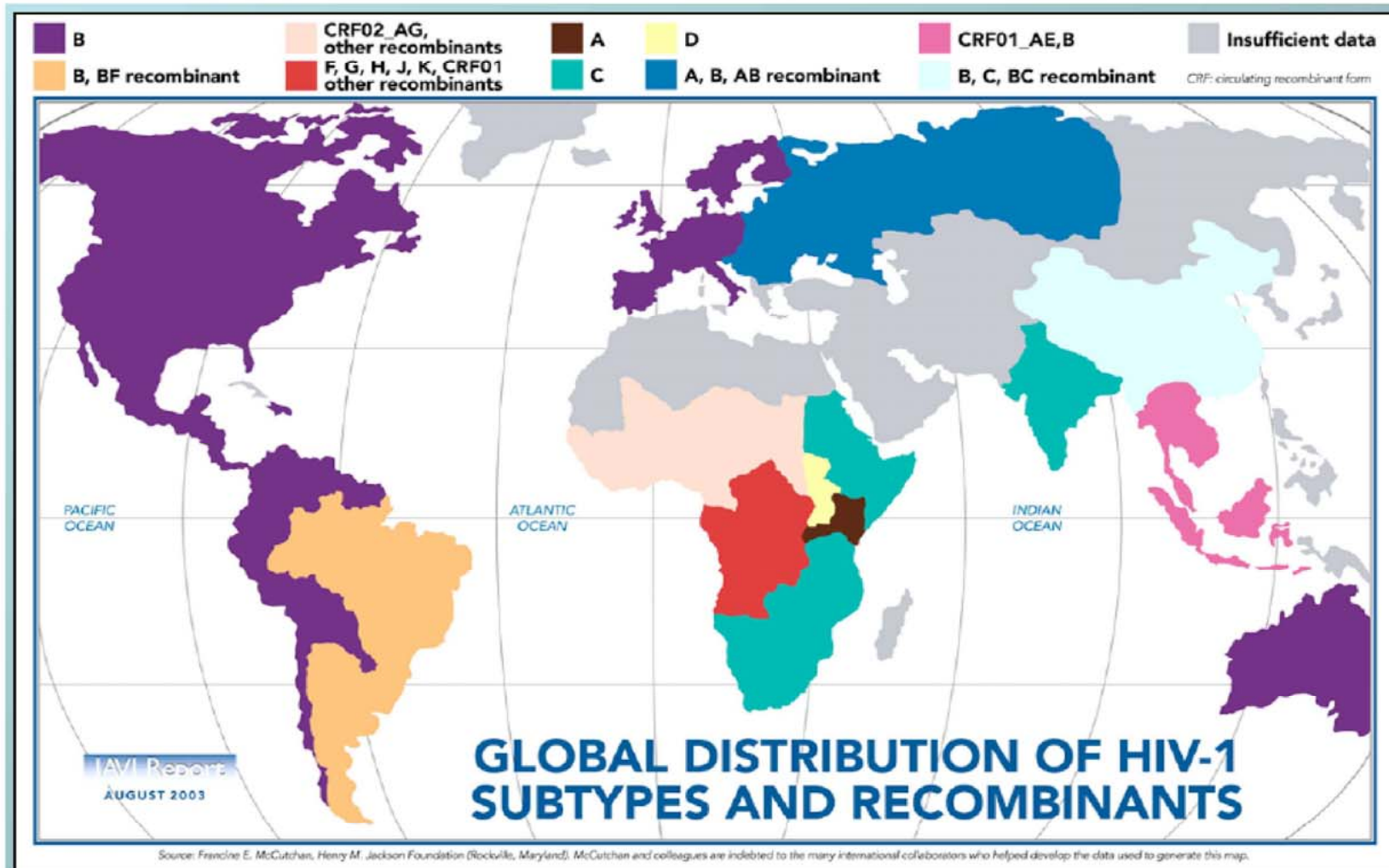
Filogenetik analizlere göre HIV genotip ve subtipleri

Genotip	Grup	Subtip	Subsubtip	CRF
HIV-1	M,N,O,P	A-D, F-H, J-K	A1- A4 F1, F2	49 adet
HIV-2	A, B			

En sık görülen HIV-1 grup M Dolaşan Rekombinant Formlar (CRFs)

- CRF01_AE Güneydoğu Asya, Orta Afrika
- CRF02_AG Batı ve Orta Batı Afrika
- CRF03_AB Rusya (Kaliningrad)
- CRF04_cpx A, G, H, K, U Yunanistan, Kıbrıs
- CRF05_DF Demokratik Kongo Cumh.
- CRF06_cpx A, G, J, K Orta Afrika (Mali, Senegal, Nijerya, Burkina Faso, Niger)
- CRF07_BC Kuzeybatı Çin
- CRF08_BC Güneydoğu Çin
- CRF09_cpx Senegal, US
- CRF10_CD Tanzanya
- CRF11_cpx A, E, G, J Orta Afrika (Kamerun, Güney Afrika Cumh., Gabon)
- CRF12_BF Uruguay, Arjantin

HIV-1 subtip ve CRF global dağılımı

Genetic subtypes of human immunodeficiency virus type 1 (HIV-1) in Istanbul, Turkey

Gülden Yılmaz*, Kenan Mıdilli, Salih Türkoğlu, Zübeyir Bayraktaroğlu, A. Mert Kuşkucu, Emine Özkan, Leman Atasever, Semra Çalangu, Kemal Altaş

Department of Microbiology and Clinical Microbiology, Cerrahpasa Faculty of Medicine, Istanbul University, Istanbul 34303, Turkey

Table 3 The HIV genotypes of 27 patients

Genotype	Number
A	4
B	19
C	1
D	1
F1	2 ^a

^a One Russian sex worker and one high-risk sexual contact with a foreign partner.

HIV genotip/subtip ve direnç tayini yöntemleri

- **Genotipik yöntemler**
  - DNA dizi analizi
    - [PCR ürünlerinin dizi analizi](#)
    - Klonlanmış varyantların dizi analizi
  - Line probe assay (LIPA)
  - PCR-RFLP
  - Real-Time PCR
- Matrix-assisted laser desorption/ionisation-Time of light Mass Spectrometry (MALDI-TOF MS)
- **Fenotipik yöntemler**

DNA dizi analizi

avantajlar

- *RT ve proteaz* geninde geniş bir bölgeyi analiz etmek mümkün
- Potansiyel yeni mutasyonları belirlemek olanaklı
- Analiz edilen genom bölgesinde; **frameshiftleri ve insersiyon/delesyonları** görmek mümkün
- Elde edilen diziyle aynı anda; **HIV genotipleme, subtipleme ve CRF analizleri** yapmak mümkün.

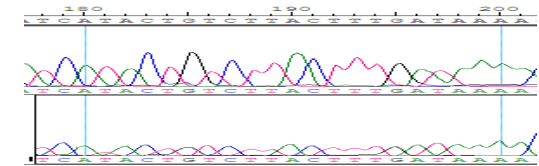
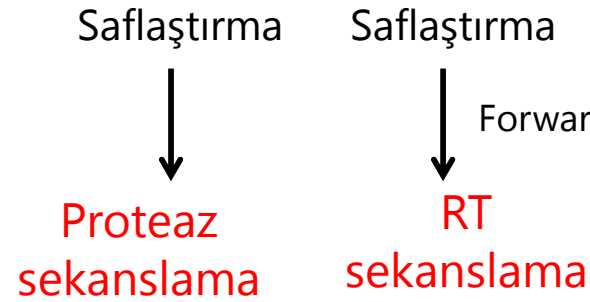
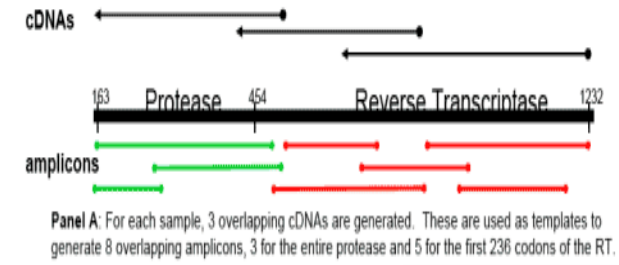
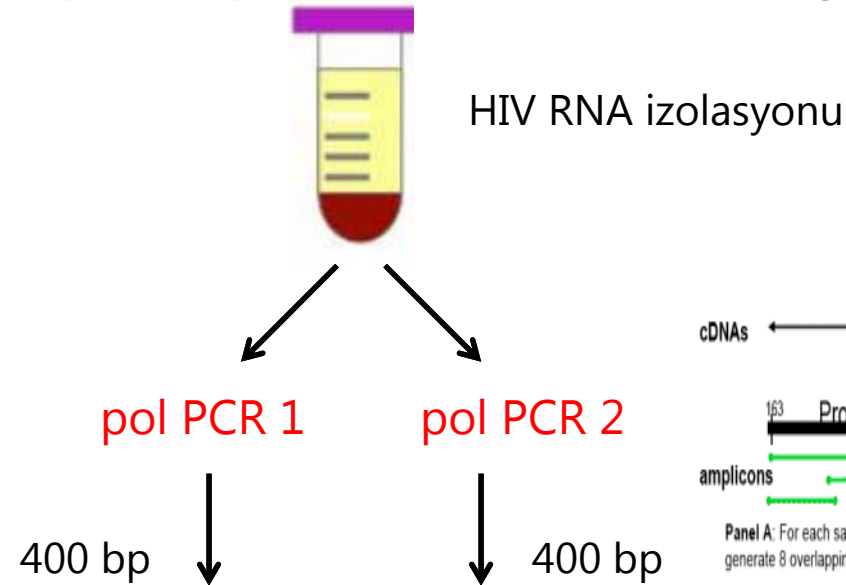
dezavantajlar

- Analitik duyarlılık; mutant virus popülasyonu **>%10** ise başarılı
- HIV RNA yükü; **>500 kopya/ml** ise başarılı

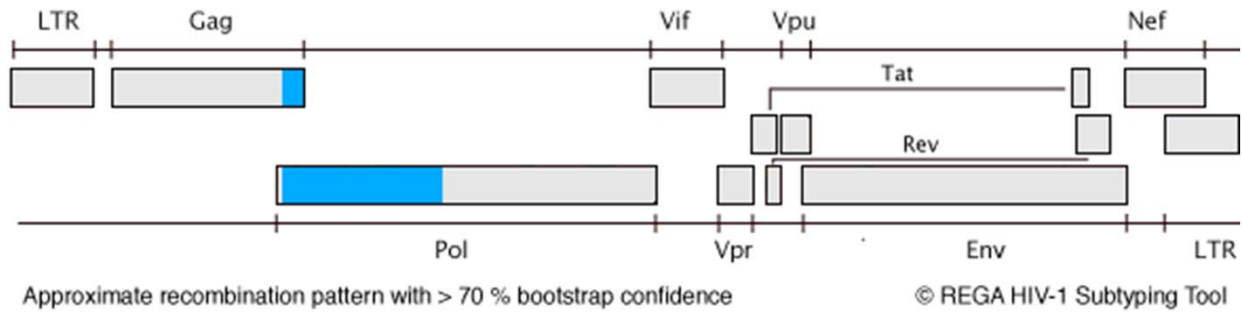
Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fak.Hast., Merkez Lab., PCR Ünitesi

HIV-1 genotip/subtip ve ilaç direnci analizi algoritması

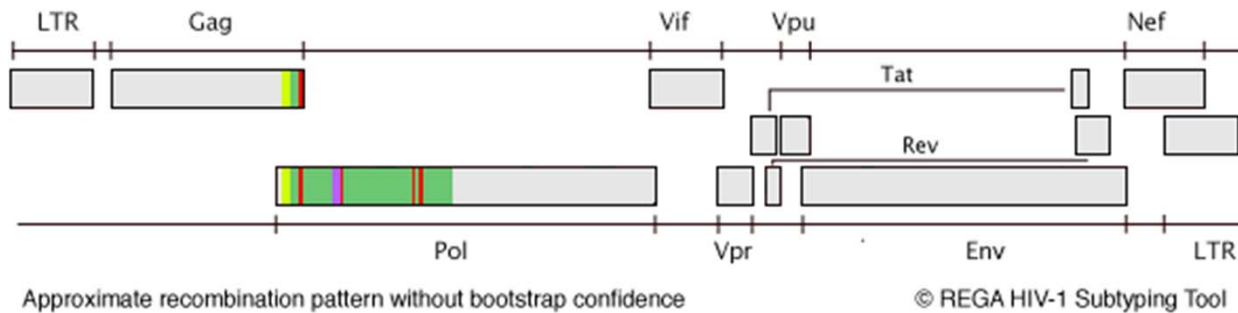

Dizilerin birleştirilmesi (800 bp)

Alignment, baz atama, data analizi ve raporlama

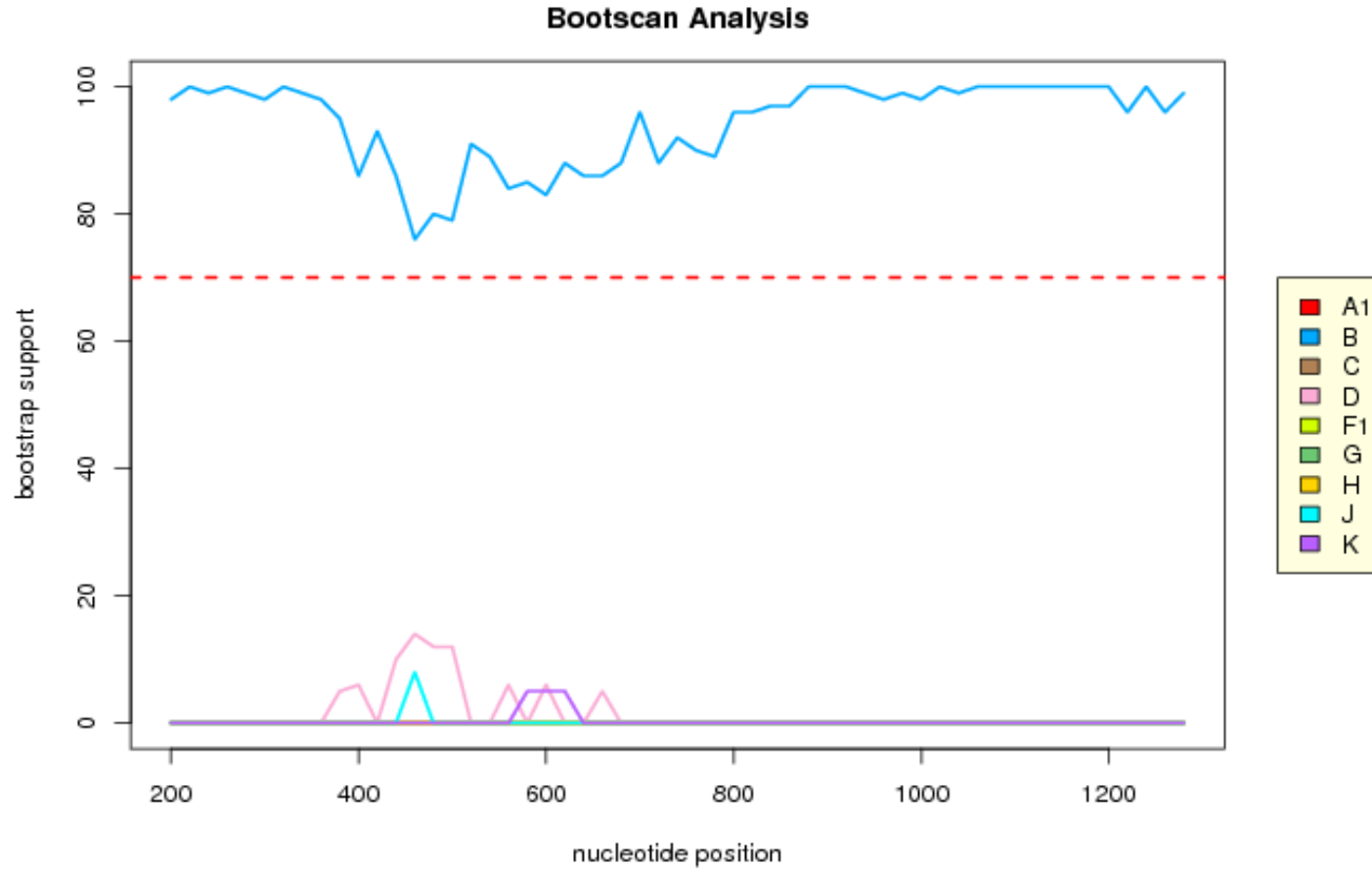
HIV-1 grup M
subtip B

HIV-1 grup M
CRF 02_AG

HIV-1 Subtip Rekombinasyon Analizi

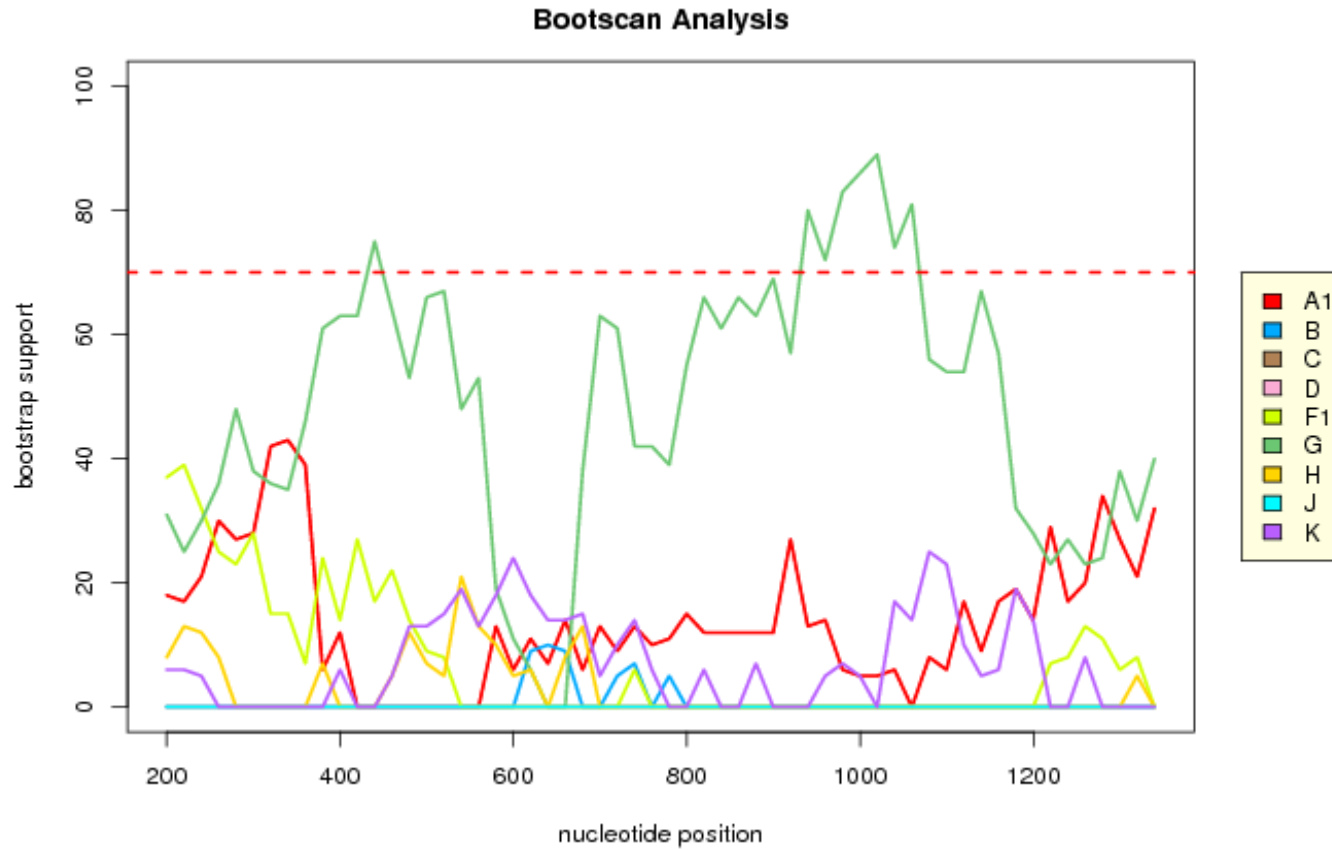
HIV-1 grup M
subtip B

Bootscan cluster support: 1.0

HIV-1 Subtip Rekombinasyon Analizi

HIV-1 grup M
CRF 02_AG

Bootscan cluster support: 0.81

Merkezimize HIV-1 ilaç direnci analizi için başvuran hastalar:

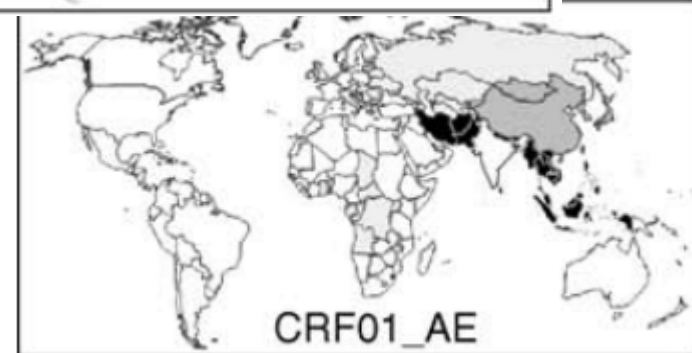
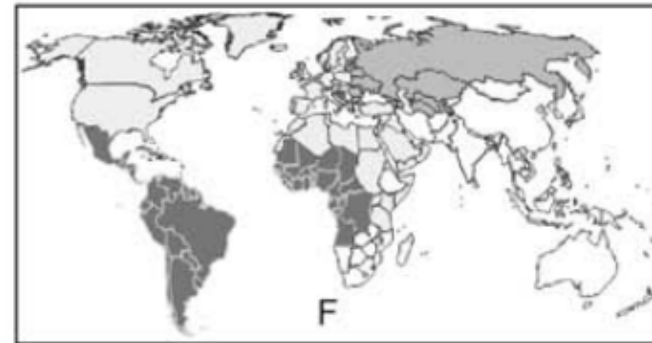
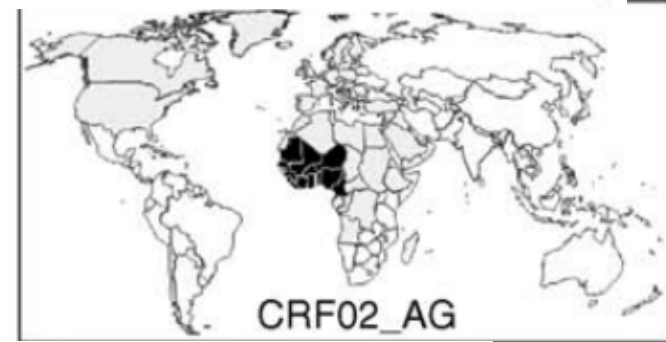
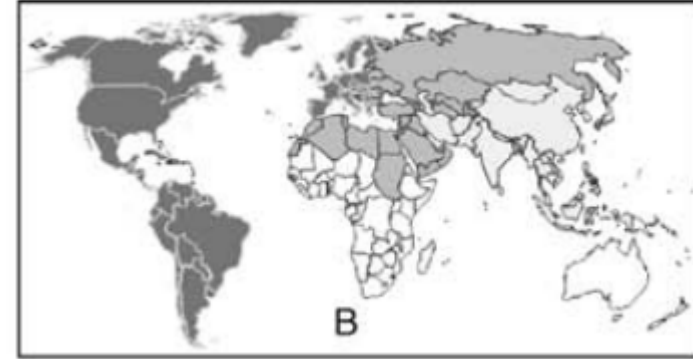
Merkez	Hasta sayısı	Erkek/ Kadın	Tedavi/ Naif	Sonuçlan- dırılan	Devam eden	Başarısız
Kocaeli Üniv.	44	39/5	40/4	28	1	15
Marmara Üniv.	7	4/3	2/5	4	3	-
Ege Üniv.	3	3/-	2/1	3	-	-
Samsun 19 Mayıs Üniv.	3	3/-	3/-	2	1	-
Çanakkale 18 Mart Üniv.	1	1/-	1/-	1	-	-
Göztepe Eđt.Arş.H.	101	91/10	11/90	90	2	9
Kartal Eđt.Arş.H.	2	2/-	1/1	2	-	-
Şişli Etfal Eđt.Arş.H.	2	2/-	2/-	2	-	-
Samatya Eđt. Arş.H.	2	2/-	-/2	2	-	-
Haydarpaşa Numune H.	4	3/1	2/2	2	2	-
Haseki Eđt.Arş.H.	1	1/-	-/1	1	-	-
Amerikan Hast.	1	1/-	-/1	1		
Toplam	171	152/19	64/107	138	9	24

HIV sekanslamada başarı oranımız (%86)

Kocaeli Üniv.Tıp Fak.Hast.
Merkez Lab. PCR Ünitesi

HIV-1 subtip sonuçlarımız

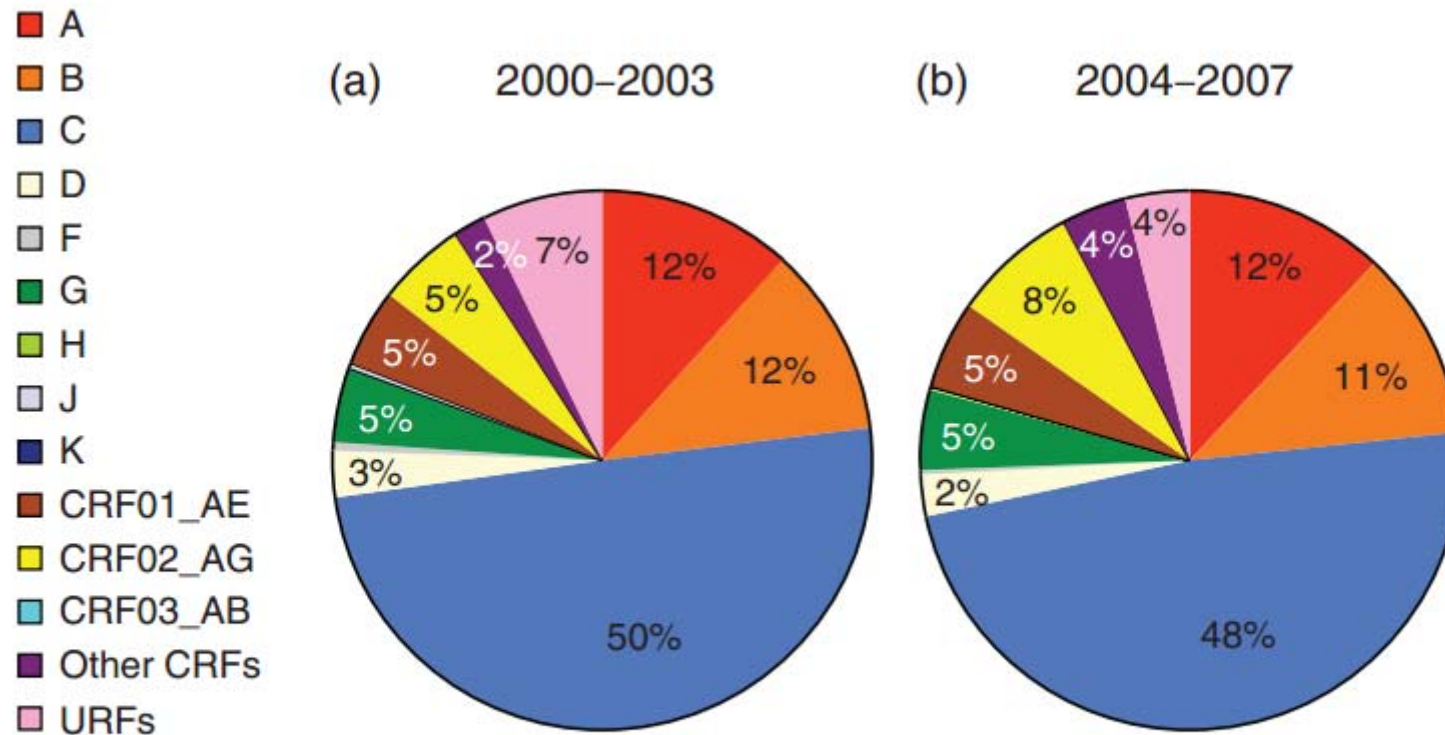
HIV-1 subtip	n=138	%
B	75	54
CRF02_AG	21	15
F1	17	13
CRF01_AE	8	6
CRF03_AB	4	3
CRF12_BF	4	3
G	3	2
A1	2	1,5
C	2	1,5
D	1	0,7
F1+B	1	0,7

Saptadığımız CRF tipleri

- CRF01_AE Güneydoğu Asya, Orta Afrika
- CRF02_AG Batı ve Orta Batı Afrika
- CRF03_AB Rusya (Kaliningrad)
- CRF04_cpx A, G, H, K, U Yunanistan, Kıbrıs
- CRF05_DF Demokratik Kongo Cumh.
- CRF06_cpx A, G, J, K Orta Afrika (Mali, Senegal, Nijerya, Burkina Faso, Niger)
- CRF07_BC Kuzeybatı Çin
- CRF08_BC Güneydoğu Çin
- CRF09_cpx Senegal, US
- CRF10_CD Tanzanya
- CRF11_cpx A, E, G, J Orta Afrika (Kamerun, Güney Afrika Cumh., Gabon)
- CRF12_BF Uruguay, Arjantin

Global HIV-1 subtip ve CRF dağılımının yıllar içindeki görünümü

Fig. 1. Global distribution of HIV-1 subtypes and recombinants in 2000–2003 and 2004–2007. The number of infections...

Ülkemizde HIV-1 subtip ve CRF dağılımının yıllar içindeki görünümü

2006

2011

Table 3 The HIV genotypes of 27 patients

Genotype	Number
A	4
B	19
C	1
D	1
F1	2 ^a

^a One Russian sex worker and one high-risk sexual contact with a foreign partner.

HIV-1 subtip	n=138
B	75
CRF02_AG	21
F1	17
CRF01_AE	8
CRF03_AB	4
CRF12_BF	4
G	3
A1	2
C	2
D	1
F1+B	1

Antiretroviral ilaç direncinin önemi

- ART ilaç direnci testleri sıklıkla proteaz ve RT gen bölgelerini hedefler.
  - Bu bölgelerin analizi proteaz inhibitörleri, nükleozid RT inhibitörleri ve nonnükleozid RT inhibitörleri hakkında bilgi verir.
- ART: antiretroviral
- Doğal gelişen HIV-1 mutant varyantlar ilaç direncine yol açabilir.
  - Bir çok çalışma, henüz ART tedavisi başlanmamış (naif) HIV-1 (+) bireylerde primer ilaç direncinin geliştiğini göstermektedir.
  - Kombine ART tedavisinin HIV-1 enfeksiyon morbidite ve mortalitesinde iyileşme sağlaması, ilaç direncinin yakından izlenmesi gerektiğini göstermektedir.
  - İlaç direncinin bulaştırılması artış gösteren bir problemdir. Bu sorun, ABD de %1-27, Avrupa'da %2-52 oranında rapor edilmektedir.

Neden ilaç direnci gelişiyor

viral faktörler

- HIV'in replikasyon kapasitesi çok yüksek ($T_{1/2}$ yaklaşık 1 gün)
- RT enzimi hatalı sentez yapıyor ve bunu düzeltemiyor
- Mutasyon sıklığı yüksek 3×10^{-5} mutasyon/baz/replikasyon siklusu
- Rekombinasyon yeteneği yüksek. En az 6-7 RNA segmenti proviral DNA sentezine katılıyor.
  - Rekombinasyon, ilaç direncinin hızlı yayılmasındaki en güçlü mekanizmadır.

Antiretroviral ilaç direnci analizi: ne zaman?

- Primer HIV enfeksiyonunda
- Antiretroviral tedavi başlamadan önce
- HIV (+) gebe kadınlarda
- Yenidoğanın HIV enfeksiyonunda
- İş kazası sonrası proflaksi gereksiniminde (kaynağın HIV (+) olduğu doğrulanmış ise)
- Tedavi başarısızlığında

Table 2. Clinically available genotypic drug interpretation systems update

Interpretation System	Source	Levels	Access
HIVdb v 6.0.10 Stanford, USA (20 Jan 2011)	Experts Rule-based	<u>S/PL/LL/IR/HR</u>	http://hivdb.stanford.edu/ http://www.hiv-grade.de
EuResist 2.0 EuResist Network GEIE (November 2011)	Database (> 6,000 TCE plus additional features)	Quantitative. probability for short-term response with specific drug combinations	http://www.euresist.org
GenoSure MG V12; Monogram Bioscience/LabCorp (October 2010)	Proprietary computational algorithm (>200,000 G/P)	S/RP/R	http://www.monogramhiv.com
ANRS v 19 (HIV-1 and HIV-2) France (July 2010)	Experts Rule-based	S/I/R	http://www.hivfrenchresistance.org/index.html http://hivdb.stanford.edu/pages/asi/ http://www.hiv-grade.de
HIV-TRePS 1.0 RDI (2010)	Database (> 60,000 TCE plus additional features)	Quantitative. probability for short-term response with specific drug combinations	http://www.hivrvi.org/treps/
HIV-GRADE 12/2009 Germany (December 2009)	Experts Rule-based	S/I/LS/R	http://www.hiv-grade.de
Rega v 8.0.2 (HIV-1 and HIV-2) Leuven, Belgium (16 June 2009)	Experts Rule-based	S/I/R with drug-GSS weighting factors	http://regaweb.med.kuleuven.be/software/regal_algorithm/ http://hivdb.stanford.edu/pages/asi/ http://www.hiv-grade.de
AntiRetroScan v 2.0 ARCA, Italy (10 January 2009)	Experts Rule-based	100/75/50/25/0 in % activity with drug-GSS weighting factors	http://www.hivarca.net/includeGenpub/AntiRetroScan.htm
Virco®TYPE HIV-1 report vpt-LM 4.3.01 Virco (5 January 2009)	Database (> 59,000 G/P > 8,000 TCE)	Quantitative; lower clinical cut-off at 20% loss of response, upper at 80%	For information: http://www.vicolab.com
Geno2pheno v 3.0 Arevir, Germany (December 2008)	Database (> 1,000 G/P)	S/I/R Quantitative	http://www.genafor.org http://www.geno2pheno.org/index.php

Çeşitli HIV ilaç direnci değerlendirme sistemleri bulunmaktadır.

Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fak.Hast., Merkez Lab. PCR ünitesi sonuçları:

Naif hastalarda
HIV-1 ilaç direnci analiz sonuçları (n=86)

İlaç	Mutasyon karakteri	Hasta sayısı	Mutasyon tipi	Durum
Proteaz İnhibitörleri	Minör -sessiz- mutasyonlar	21	L10F/I/V, A71T/V, M46K, Q58E, F53Y	Tüm PI' lerine duyarlı
Proteaz İnhibitörleri	Minör mutasyonlar	1	T74S	nelfinavir (NFV) LR
Proteaz İnhibitörleri	Minör mutasyonlar	1	L10I, G73S	atazanavir/r (ATV/r) LR nelfinavir (NFV) LR saquinavir/r (SQV/r) LR tipranavir/r (TPV/r) LR
Proteaz İnhibitörleri	Mutasyon yok	63	-	Tüm PI' lerine duyarlı

PI: Protease inhibitors
LR: low resistance

Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fak.Hast., Merkez Lab. PCR ünitesi sonuçları:

Naif hastalarda HIV -1 ilaç direnci analiz sonuçları (n=86)

İlaç	Mutasyon karakteri	Hasta sayısı	Mutasyon tipi	Durum
NRTI	Sessiz mutasyon	3	A62V, L74F	Tüm NRTI'lere duyarlı
NRTI	Primer direnç mutasyonu	1	T215D	abacavir (ABC): PLR didanosine (DDI): PLR
NRTI	Primer direnç mutasyonları	1	M41L, T215D	abacavir (ABC): LR zidovudine (AZT): IR stavudine (D4T): IR didanosine (DDI): LR tenofovir (TDF): LR
NRTI	Mutasyon yok	81	-	Tüm NRTI'lere duyarlı

PLR: potential low resistance

LR: low resistance

IR:Intermediate resistance

Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fak.Hast., Merkez Lab., PCR ünitesi sonuçları:

Naif hastalarda

HIV-1 ilaç direnci analiz sonuçları (n=86)

PLR: potential low resistance
LR: low resistance

İlaç	Mutasyon karakteri	Hasta sayısı	Mutasyon tipi	Durum
NNRTI	Sessiz mutasyon	5	K101Q, E138A	Tüm NNRTI ilaçlara duyarlı
NNRTI	Primer direnç mutasyonu	1	K103N	efavirenz (EFV) HR nevirapine (NVP) HR
NNRTI	Primer direnç mutasyonları	1	K101E	efavirenz (EFV): LR etravirine (ETR): LR nevirapine (NVP): IR rilpivirine (RPV): LR
NNRTI	Primer direnç mutasyonları	1	V179D	efavirenz (EFV): PLR etravirine (ETR): PLR nevirapine (NVP): PLR delavirdin (DLV): PLR
NNRTI	Primer direnç mutasyonları	1	E138AKT	efavirenz (EFV): PLR etravirine (ETR): PLR nevirapine (NVP): LR delavirdin (DLV): LR
NNRTI	Mutasyon yok	77	-	Tüm NNRTI'lere duyarlı

Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fak.Hast., Merkez Lab. PCR ünitesi sonuçları:

Naif hastalarda doğal gelişen HIV-1 ilaç direnci

Mutasyon oranı:

37/86 (%43)

Primer ilaç direnci:

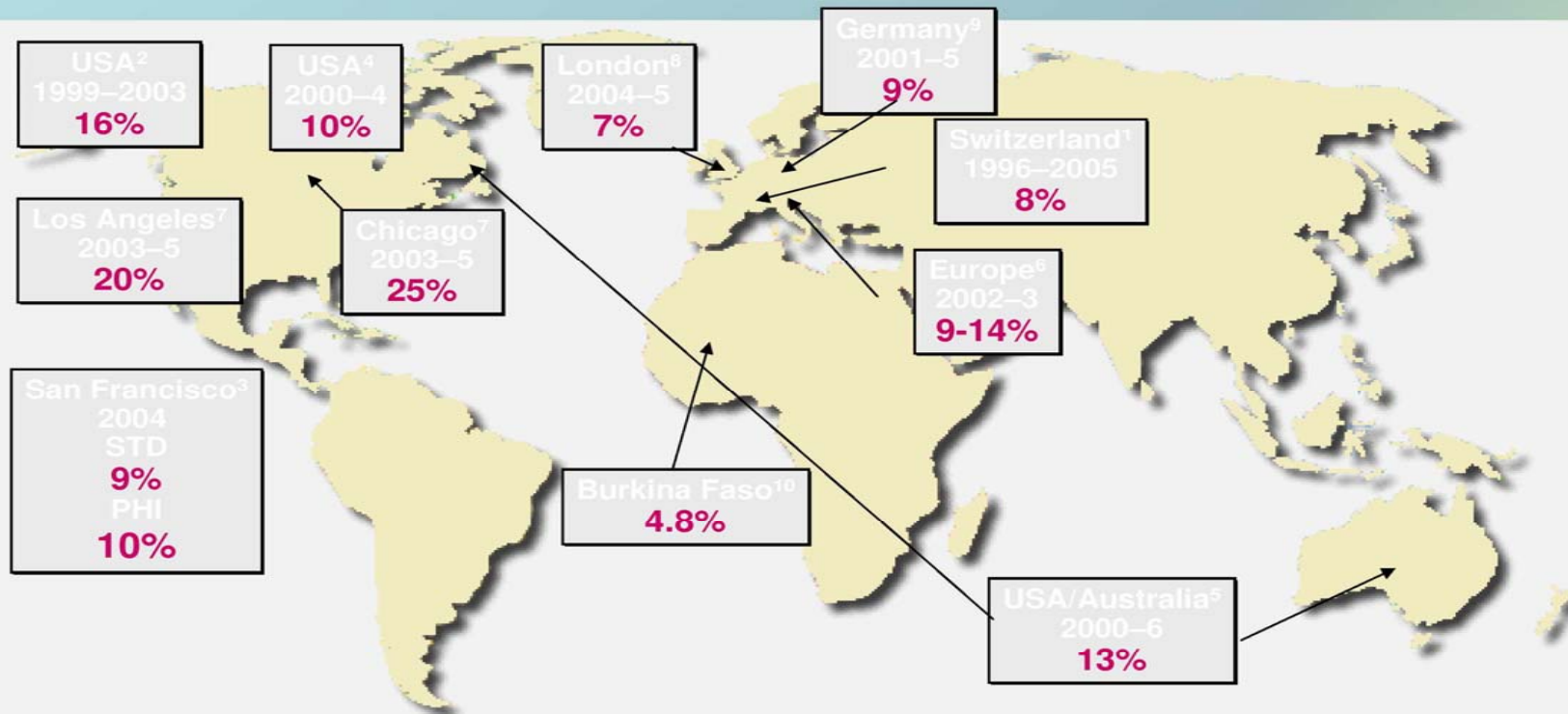
8/86 (%9)

Avrupa ve Amerika'da naif bireylerde HIV-1 primer ilaç direnci sıklığı

Study Site	N=	Period	Prevalence
USA ¹⁴	377	1995-2000	23%
France ⁸³	249	1999-2000	10%
Belgium ⁸⁴	93	2000	7.2%
Greece ⁸⁵	101	2002-2003	9%
UK ⁸⁶	2537	1996-2003	14.2%
Europe ⁸⁷	2208	1996-2002	10%

Source: Lab Med © 2006 American Society for Clinical Pathology

Prevalence of drug resistance in ART-naïve persons

1. Yerly et al. XV International Drug Resistance Workshop; June 13-17, 2006; Sitges, Spain. Abstract 105; 2. Eshleman et al. XV International Drug Resistance Workshop; June 13-17, 2006; Sitges, Spain. Abstract 102; 3. Little et al. XV International Drug Resistance Workshop; June 13-17, 2006; Sitges, Spain. Abstract 97; 4. Ross, et al. XV International Drug Resistance Workshop; June 13-17, 2006; Sitges, Spain. Abstract 107; 5. Little et al. XV International Drug Resistance Workshop; June 13-17, 2006; Sitges, Spain. Abstract 103; 6. Wensing et al. XV International Drug Resistance Workshop; June 13-17, 2006; Sitges, Spain. Abstract 98; 7. Bennett, et al. XV International Drug Resistance Workshop; June 13-17, 2006; Sitges, Spain. Abstract 103; 8. Garcia A, et al. *HIV Med* 2006;7:1; 9. Oette et al. *HIV* 8, Glasgow 2006, P236; 10. Tebit et al. *J AIDS* 2006;43:144;

Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fak.Hast., Merkez Lab. PCR ünitesi sonuçları:
Antiretroviral tedavi altındaki hastalarda
HIV-1 ilaç direnci analiz sonuçları (n=52)

İlaç	Mutasyon karakteri	Hasta sayısı	Mutasyon tipi	Durum
Proteaz İnhibitörleri	Minör mutasyonlar	9	L10I/V, A71T/V, M46K, Q58E, F53I, G48R	Tüm PI'lerine duyarlı
Proteaz İnhibitörleri	Minör mutasyonlar	8	L10V, Q58E	tipranavir/r (TPV/r) LR
Proteaz İnhibitörleri	Minör mutasyonlar	1	T74S	nelfinavir (NFV) LR
Proteaz İnhibitörleri	<u>Majör</u> mutasyonlar	7	L24I, M46I, I54V, V82A, K43T, V32I, L33F, I47V, I54M, L90M	atazanavir/r (ATV/r) I ya da LR darunavir/r (DRV/r) S ya da IR fosamprenavir/r (FPV/r) I ya da LR indinavir/r (IDV/r) I/L ya da HR lopinavir/r (LPV/r) I ya da LR nelfinavir (NFV) I ya da HR saquinavir/r (SQV/r) S/I/ya da HR tipranavir/r (TPV/r) S ya da LR
Proteaz İnhibitörleri	Mutasyon yok	27	-	Tüm PI'lerine duyarlı

Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fak.Hast., Merkez Lab. PCR ünitesi sonuçları:

Antiretroviral tedavi altındaki hastalarda HIV -1 ilaç direnci analiz sonuçları (n=52)

İlaç	Mutasyon karakteri	Hasta sayısı	Mutasyon tipi	Durum
NRTI	Sessiz mutasyon	2	T69S, V118I	Tüm NRTI'lere duyarlı
NRTI	Primer direnç mutasyonları	16	M41L, A62V, K65R, D67N, T69D/N, K70E/R, L74V, V118I, M184I/V, T215C/D/I/F/N/S/T/Y, K219E/K/Q	lamivudine (3TC) S ya da HR abacavir (ABC) PL/L/ IR ya da HR zidovudine (AZT) I/L ya da HR stavudine (D4T) S/I/L ya da HR didanosine (DDI) S/I/L ya da HR emtricitabine (FTC) S ya da HR tenofovir (TDF) S/I/PL ya da LR
NRTI	Mutasyon yok	34	-	Tüm NRTI'lere duyarlı

Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fak.Hast., Merkez Lab. PCR ünitesi sonuçları:

Antiretroviral tedavi altındaki hastalarda
HIV -1 ilaç direnci analiz sonuçları (n=52)

İlaç	Mutasyon karakteri	Hasta sayısı	Mutasyon tipi	Durum
NNRTI	Sessiz mutasyon	5	K101Q, K103R, E138A, H221DN	Tüm NNRTI ilaçlara duyarlı
NNRTI	Primer direnç mutasyonları	11	L100I, K101E, K103N, V108I, V179E, V106I, Y181C, Y188L, G190R, A98G, P225H	efavirenz (EFV): PL ya da HR etravirine (ETR): S/PL/L ya da HR nevirapine (NVP): PL ya da HR delavirdin (DLV): PL ya da HR
NNRTI	Mutasyon yok	36	-	Tüm NNRTI'lere duyarlı

Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fak.Hast., Merkez Lab. PCR ünitesi sonuçları:

Antiretroviral tedavi altındaki hastalarda HIV-1 ilaç direnci özeti (n=52)

İlaç	Mutasyon saptanan n (%)	Sessiz mutasyon n(%)	İlaç direnci n(%)
PI	25 (%48)	9 (%17)	16 (%31)
NRTI	18 (%35)	2 (%4)	16 (%31)
NNRTI	16 (%31)	5 (%10)	11(%21)
Toplam (hastaya göre)	38 (%73)	10 (%19)	28 (%54)

Kocaeli Üniversitesi, Enf.Hast.ve Klin.Mikr.
takip edilen hastalarda HIV-1 ilaç direnci (n=28)

İlaç	Mutasyon saptanan n (%)	Sessiz mutasyon n(%)	İlaç direnci n(%)
PI	12 (%42)	3 (%10)	minör 8 (%28) <u>majör 1 (%4)</u> toplam (%32)
NRTI	6 (%21)	2 (%7)	4 (%14)
NNRTI	5 (%18)	4 (%14)	1(%4)
Toplam (hastaya göre)	17 (%60)	8 (%28)	6 (%21)

Aslında HAART'da daha fazla ilaç ve hedef bölge bulunmaktadır.

protease inhibitors		
	name	page
	atazanavir <i>Reyataz</i>	34
	darunavir <i>Prezista</i>	35
	fosamprenavir <i>Telzir</i>	36
	indinavir <i>Crixivan</i>	36
	nelfinavir <i>Viracept</i>	39
	ritonavir <i>Norvir</i>	40
	saquinavir <i>Invirase</i>	42
	tipranavir <i>Aptivus</i>	43

NRTIs / NtRTI		
	name	page
	3TC lamivudine, <i>Epivir</i>	21
	abacavir <i>Ziagen</i>	22
	AZT zidovudine, <i>Retrovir</i>	23
	d4T stavudine, <i>Zerit</i>	24
	ddI didanosine, <i>Videx, VidexEC</i>	25
	FTC emtricitabine, <i>Emtriva</i>	28
	tenofovir <i>Viread</i>	29

 information series for hiv-positive people

Drug Chart tenth edition 2010 (unless stated, drugs are reproduced actual size)

NNRTIs		
	name	page
	efavirenz <i>Sustiva</i>	30
		
	etravirine <i>Intelect</i>	31
	nevirapine <i>Viramune</i>	32

Fusion and entry inhibitors		
	name	page
	T-20 enfuvirtide, <i>Fuzeon</i> not to size	45
	maraviroc <i>Celsentri</i>	46

Integrase inhibitors		
	name	page
	raltegravir <i>Isentress</i>	47

Combination tablets		
	name	page
	Atripla efavirenz, tenofovir and FTC	17
	Combivir AZT and 3TC	18
	Kaletra lopinavir and ritonavir	38
	Kivexa 3TC and abacavir	19
	Trizivir AZT, 3TC and abacavir	20
	Truvada FTC and tenofovir	20

Özetle

- İlaç direnci analizi bir «magic bullet» “sihirli değnek” değildir ancak hastalara önemli bir destektir.
- İlaç direnci analizi, diğer komponentlerle birlikte HIV bakım ve tedavi standartının bir parçası olmalıdır.